

Ölümcül Yakınlıklar

Mikroplar tarihimizi nasıl şekillendirdi?

Osman Öztürk*

COVİD-19 pandemisi nedeniyle ekonomiler çöküyor, siyasi dengeler değişiyor, gündelik hayat baştan aşağı yeniden şekilleniyor. İnsanlar Koronavirüs ailesinden 120 nanometre çapında bir canlının insanlığa verdiği zararı şaşkınlıkla izliyor, anlamakta güçlük çekiyorlar. Oysa tarih benzer örneklerle dolu. İskoçyalı mikrobiyolog, virolog Dorothy H. Crawford *Ölümcül Yakınlıklar/ Mikroplar Tarihimizi Nasıl Şekillendirdi?* kitabında işte bu tarihi ele alıyor.

Aslında hikaye mikropların bundan 4 milyar yıl önce ortaya çıkmasıyla başlıyor. Modern insanın ise bundan 150-200 bin yıl önce Afrika'da ortaya çıktığı ve 50-100 bin yıl önce Afrika'dan göç ederek bütün dünyaya yayıldığı düşünülüyor.

İlk avcı-toplayıcı insan toplulukları otuz ila elli kişiden oluşuyordu, birbirinden yalıtılmıştı ve hareket halindeydi. Bu nedenle mikroplar gruba ulaştığında bütün grubu kırıp geçirse bile hastalığın bulaşabileceği insanların kısa sürede tükenmesiyle enfeksiyon zinciri kırılıyordu. M. Ö. 8500'lerde yerleşik tarıma geçilmesiyle birlikte tablo değişti. İnsanlar artık büyük topluluklar halinde yaşamaya başladılar. Kasaba ve şehirler büyüdükçe ve nüfus yoğunlukları arttıkça bulaşıcı hastalıklar büyük salgınlar yapmaya başladılar. Aynı zamanda hayvanların evcilleştirilmesi hayvan-

lardan insanlara geçen zoonozların da artmasına yol açtı.

M. Ö. 431'de başlayan Peloponez Savaşı sırasında patlak veren şiddetli veba salgını Atinalılara Spartalılar karşısında yenilgiyi getirmekle kalmadı, Yunan kültürünün altın çağı da sona erdi. Dönemin tarihçisi Tukidides'in kaydettiği bu salgın tarihte belgelenmiş en eski salgındı. Roma İmparatorluğu'nda M. S. VI. Yüzyılda başlayan Jüstinyen Vebası iki yüzyıl sürdükten sonra gizemli bir şekilde ortadan kayboldu, M. S. XIV. Yüzyılda "Kara Ölüm" olarak tekrar ortaya çıktığında ise üç yüz yıl boyunca yirmi beş milyon insanın ölümüne neden oldu ve tarihçiler feodalizmin yıkılmasını vebaya bağladılar.

Napolyon'u müstakbel Yeni Dünya İmparatorluğu kurmak hayalinden vaz geçirek elindeki toprağı ABD'ye satmasına yol açan 1801'de askerlerini kırıp geçiren sarıhumma, 1812'deki Rusya seferi ve 1813'te Almanlarla savaşında mağlup eden ise tifüs salgınları oldu. Avrupa'da ilk

ortaya çıkışı 1494 olan frengi kitada hızla yayıldı. Bugünlerde Trump'ın COVID-19'u "Çin Virüsü" olarak adlandırması gibi o günlerde de İtalyanlar frengiye "Fransız Hastalığı", Fransızlar "Napoli Hastalığı", Polonyalılar "Alman Hastalığı", Ruslar da "Polonya Hastalığı" adını verdi.

Önceleri doğal yaşam alanı Ganj Nehri'nin Hint Okyanusu'na döküldüğü Bengal Körfezi'yle sınırlı olan Vibrio cholera İngilizler tarafından bütün dünyaya yayıldı ve yedi büyük salgına yol açtı.

Phytophthora infestans isimli küfün yol açtığı Mildiyö hastalığı üç yıl boyunca İrlandalıların temel besin kaynağı patatesin yüzde doksanını yok etti, 1 milyondan fazla köylü öldü, 1,3 milyondan fazlası denizaşırı ülkelere göç etti.

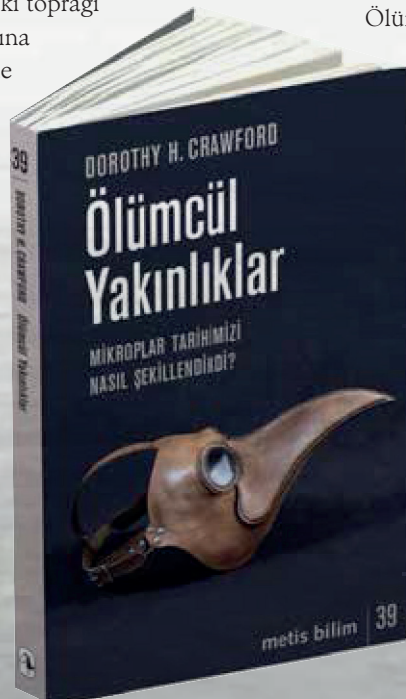
Ölümcül Yakınlıklar işte bu ve benzeri başka bir dizi hikayenin yanı sıra modern tıbbın mikroplara, salgın hastalıklara karşı verdiği mücadeleyi de anlatıyor. Tam Korona günlerinde okunmalı.

**ÖLÜMCÜL YAKINLIKLAR
MİKROPLAR TARİHİMİZİ
NASIL ŞEKİLENDİRDİ?**

SAYFA SAYISI : 241

İLK BASKI : ARALIK 2019

YAYINEVİ : METİS

*Dr. Hekim Sözü Yayın Kurulu Üyesi